

**Ответы к заданиям республиканского этапа олимпиады 2023-2024гг.
по предмету «Язык саха как государственный». 10 класс**

I. Понимание устной речи

II. Лексико – грамматический тест и тестовые задания. За каждый правильный ответ- 5 баллов. Максимальный балл за данное задание – 50.

1) Вставьте пропущенную букву. Сөптөөх буукубанан ситэр.

Эппиэтэ.

Кыһын кырдыаҕас бу үчүгэйин:

Кылыгырата тыаһаТТа тон тэтиНнэри.

ЧэлгИЭн салгыны эҕирийэн,

ЧэпчИИ түстүм тэтимирэ.

2) Составьте слова(имя сущ.) с исконно якутскими звуками(5слов). Подчеркните. Дьин сахалыы 5 дорҕоону туттан 5 тылы толкуйдаа. Аннынан тарт.

Эппиэтэ. Сүөгэй, үөрэнээччи, ханкы, кыһын, доҕор.

3) Подчеркните второстепенные члены предложения. Этии ойбоос чилиэннэрин аннынан тарт.

Эппиэтэ.

Атырдыах ыйыгар кырыысабыт анныгар ийэ барабыай оҕолорун саҕа таһаарбыта.
Үөрэх дьыла саҕаланна.

4) Укажите правильно части речи. Саҕа чаастары таба ый.

- 1) Ыйар-кэрдэр-----а)ахсаан аат
- 2) Эн-мин-----б) даҕааһын аат
- 3) Халлаан күөх-----в) аат тыл
- 4) Тойон ыңырыа-----г) туохтуур
- 5) Иккилии-биирдии-----д) солбуйар аат

Эппиэтэ. 1-г, 2-д, 3-б, 4-в, 5-а

5) Поставьте существительное в форме единственного и множественного числа. Аат тылы биир уонна элбэх ахсаанга уларыт.

Эппиэтэ. Күн сардангата хаар үрдүгэр кылабачыйар, араас өнгүнэн күлүмүрдүү оонньуур. Куобахтар туохтан барытыттан куттаналлар.

б) Образуйте имя числительное. Ахсаан ааты үөскэт.

Эппиэтэ. Сүүс, биир тыһыынча сүүс уон биир, сүүс уон тыһыынча сүүс сэттэ уон сэттэ, аҕыс гыммыт үһэ, биэс-алта.

7) Образуйте антонимы. Онтуоньуму үөскэт.

Эппиэтэ. Мөлтөх-күүстээх, сытыы-сыппах, дэлэй-кэмчи, барыс-ночоот, көбүрэтии-эбии.

7) Образуйте синонимы. Синиэньими үөскэт. Эппиэтэ. Судургу-боростуой. Дьиибэ-муода. Араас-эгэлгэ. Кылаабынай -сүрүн. Улуу-аарыма, сүүнэ.

9) Дополните пословицы. Өс хоһооннору ситэр.

Саҥа доҕор... урукку доҕор ордук. Ким доҕор..... ол дьоллоох. Ким үлэлиир, ол Сүрэбэ суох ... сүбэлээх. Күн сири сырдатар, ... киһини.

Эппиэтэ.

Саҥа доҕордооҕор урукку доҕор ордук. Ким доҕордоох ол дьоллоох. Ким үлэлиир, ол аһыыр. Сүрэбэ суох сүүс сүбэлээх. Күн сири сырдатар, үөрэх киһини.

10) Переведите. Тылбаастаа.

Эппиэтэ. Веко-халтаһа, локоть-тоҕолох, ступня-улуунах, позвоночник-сис тоноҕоһо, мизинец-ылгын чыһыйа.

III. Понимание письменной речи .

1. Прочитайте текст. Ответьте на вопросы письменно. Тиэкиһи көрөн олон соруудабы толор.

Хас биирдии соруудахха эппиэт толору уонна таба суруйуута(орфография) сөп буоллабына=2 баал. Барыта 10 баал буолар.

ЭППИЭТЭ:

1. анныттан – үрдүттэн, күүстээх – мөлтөх. (1 балл)
2. дыкти – дабааһын аат, бу – ыйар солбуйар аат.(1 баал)
3. быарыгар – элбэх суолталаах тыл, кыһыл – көспүт суолталаах тыл. (2 балла)
4. араас+лаах, өн+лөөх, илин+ни, эминньэх+лээх, сэбирдэх+лээх (2 балла)
5. Бу сибэкки алааска, халдыайы быарыгар үүнэр. – толору, тэнийбит, икки састааптаах сэһэн этии. (4 балла)

IV. Письменная речь. (10 баллов). Перевод текста.

Перевод текста на якутский язык. Основное внимание при переводе уделяется на употребление якутских слов без ошибок, том числе на слова с долгими гласными, с дифтонгами, с удвоенными согласными. Текст не должен быть прямым переводом от слова в слово. За выполнение данного задания максимальный балл-10б.

Критерии оценивания перевода:

- Текст переведен, содержание полное, есть орфографические и пунктуационные ошибки (1-3). 9-10б.

- Текст переведен, содержание полное, есть орфографические и пунктуационные ошибки (2-4). 7-8б.
- Текст переведен, содержание неполное, есть орфографические и пунктуационные ошибки (4-6). 5-6б.
- Переведены 2-4 предложения, содержание неполное, есть орфографические и пунктуационные ошибки (6-7). 3-4б.
- Текст не переведен -0б

Былыр Хангалас төрдө киһи кыргызстан күрээп иһэн быстаран, аһа суох буолан, өлөөрү сытар үһү - сааскы бириэмэҕэ, хоргуйан. Онно туох да булду, сир аһын булумуна өлөрө буолан сыттаҕына, хаастар тийэн кээлтэригэр хантан да кэлбитэ биллибэккэ тойон кыыл кэлэн биир хааһы тэбэн түһэрэн биэрэр бии киһиэхэ. Ону ылан сиэн, онон уоһуран, өлбөккө бултаан аһырыгар тийэр. Онон Хангалас төрдүгэр тойон кыыл тангара буолта үһү, быстаран өлөөрү сыттаҕына.

Былыр мин оҕо эрдэппинэ, кырдыаҕас эмээхситтэр тойон кыылы дэн кэриэтэ көрдөхтөрүнэ: "Тангарабыт Тойон кыыл сылдыар", - дииллэрэ. Онтон утумнаан кырдыаҕас дьон, ол курдук хааһы тэбэн биэрэн биһи төрдүлэрбитигэр тангара буолта үһү диэн кэпсээн бараллара - тойон кыыл туһунан, өлөрөрү буйаллар этэ, буулуо диэн.

V. Составление текста. Дается одна тема. Ученик составляет небольшой текст на якутском языке. За выполнение данного задания максимальный балл-10б.

Критерии оценивания

- Текст составлен полностью. Предложения оформленные, словарный запас богатый. Использует изобразительные средства. Употребляет якутские слова без ошибок. Правильно подает основное содержание картины. 10-9б.
- Текст составлен. Предложения оформленные, но с небольшими ошибками. Есть орфографические и пунктуационные ошибки- 8-7б.
- Текст составлен не полностью. Составил несколько предложений с ошибками. Есть много орфографических и пунктуационных ошибок- 6-5б.
- Текст не составлен.-0б.